

PANUN pakinoita

Kiven kunniaksi "Nummisuutarien" merkeissä

Kirjallisuusviikko alkaa huomenna. Teatteriviikko, ensimmäinen laatuaan tässä näyttämötaiteen — ainakin harrastelutaitteen — luvatussa maassa samoin. Ylihuomenna on Aleksis Kiven päivä. Äskettäin sivuutettiin täällä Oulussa hiljaisuudessa eräs kulttuurihistoriallinen ja lisäksi paikkakuntahistoriallinen merkkipäivä, johon mainittujen tunnusmerkkien alla voi vielä hyvin palata.

75 vuotta sitten syyskuun 24 päivänä sai Kiven »Nummisuutarit» ensi-esityksensä Oulussa, jossa nuoren Suomalaisen teatterin puheosasto vieraili kolmatta ja viimeistä kuukauttaan, siihen menoon. Tapaus herätti hyvin vähän huomiota. Oulussa silloin ainoa sanomalehti, maan sillä hetkellä vanhin (ja kieltämättä jo hieman vanhus!), Oulun Viikkosanomata, kuittasi tapahtuman muutamalla rivillä antaen kuitenkin tunnustuksensa Benjamin Leinolle, Eskolle: »... herra Leino suoritti osansa erittäin sujuvasti». Salikaan ei kuulu olleen täynnä, puolillaan vain. Näin väittää ainakin maisteri Alpo Routasuo, vaikka itsekin siteeraa eräissä yhteydessä Uutta Suometarta, jossa tapahtuman jälkeen on ollut maininta: »Teatterisali oli täynnä väkeä ja mieltymys oli suuri». Ja miksipä ei olisi ollut mieltymys suuri, kun kappaleessa Benk. Leinon lisäksi esiintyivät Ida Aalberg Kreetana ja Oskari Wilho itse Topiakasena. Vaikka nämä nimet siis silloin eivät olleetkaan loistolla ja maineella kruunattuja, saattaa kuitenkin olettaa tulevien »tähtien» osanneen roolinsa ja valloittamistaitonsa.

Kaikki on suhteellista. Yksitoista vuotta siis kesti ennenkuin tämä suomalaisesta komedioista mainioin pääsi parrasvaloihin, ja kun se sitten esitettiin se jäi itse, kuten historioitsijat kertovat, suurten häitten varjoon, sillä Oulussa pidettiin juuri »premiäarin» aattoiltaan suuret häät, joissa kutsuvieraita oli kerrassaan kuusisataa. Teatteri oli sitäpaitsi vierailullut jo niin kauan, että taisivat oululaisten rahat olla lopussa. »Kahdet perättäiset häät silloisessa pienessä Oulun kaupungissa olivat toki liikaa!», toteaa äskeisessä I. S:n artikkelissaan »Nummisuutarit 75 vuotta näyttämöllä» A. R. (= Alpo Routasuo!). Muistammehan minkälaisia huomioita yleensäkin entisvanhasina aikoina herättivät härskäpöhöt pikkukaupungeissa. Ne, joita ei oltu kutsuttu, kerääntyivät sankkoina ryhminä juhlaavalaistun morsustalon ulkopuolelle ja siinä sitten koko kansan voimalla huudettiin »morsianta, morsianta» siihen asti, että morsian todella näyttäytyi ikkunasaa. Kun nyt vieraitakin on ollut kuusisataa on tapahtuma tietysti herättänyt sitä enemmän huomiota ja varmaan koko kaupungin on ollut hengessä mukana. Olisipa lystikästä saada selville, keitä olivat ne oululaiset nuoret, jotka noin suurella prameudella yhteen vietiin, mutta milloin saanee senttimies niin paljon aikaa, että moiset kirkonkirjat tai vastaavat hengentuotteet selailisi! Pitäneen pyytää apua ajallisemmilta, joutilaammilta, jos niin saa sanoa, tai lähteitä lähempänä olevilta.

Joku kirjallinen tai yleensä henkisen alan tapahtuma ei Herran vuonna 1875 tässä maassa mahtunut mahdollittomia huomioita herättämään. Niille, joita asia kiinnostaa, joku »Nummisuutarien» esitys saattoi olla merkittävä, muistorikas tapahtuma, mutta muille se oli yhtä tyhjän kanssa ja kun ei ollut nykyaikaista mainosrummutusta ja Oulussakin tuolloin, kuten

sanottu, yksi ainoa lehti, jäi »joku» ties kuinkamones teatterikiertueen ensi-ilta heiltä huomaamatta. Monien mielestä liisäksi tuolloin vielä joku teatteriseurue oli rinnastettavissa mi-hinhyvänsä komelajanttareihin, joiden kanssa »parempi kansa» saattoi olla tekemisissä vain — teatterissa. Suomalaisen teatterin kiertue oli kuitenkin sekun kutsuttu noihin kuuluihin häihin, minkä puolestani arvelen olleen nenännyrityksen aiheena ainakin joillekin porvareille.

Jollei tämä tapahtuma herättänytään huomiota 75 vuotta sitten, sitä sensijaan muisteltiin suurellesiti viisi vuotta sitten. Oulussamme oli se tavallaan ensimmäinen merkittävä kulttuurijuhla rauhan tultua. Aloitteen Kiven muiston viettämiseksi ja tämän kuulun komedian ensi-ilan mieliinpalauttamiseksi teki Oulun Näyttämö kannatusyhdistyksineen, uskollinen teatteriryntävämme Heimo Haikalavainaja nähdäkseni hyvin keskeisenä tekijänä. Ja kun sitten se syyskuun 24 päivä, jona oli tullut tuo 70 vuotta kuluneeksi, koitti, Oulu lehdet puolestaan olivat palstatilaa roppakaupalla tämän tapahtuman muisteluille ja sen historiallisen merkityksen selvittämiseksi. Vasta perustetun Kaltion juuri juhli- le tullessa toisessa numerossa oli keskiaukeama, jonka Aleksis Kiven Seuran toimeksiantosta oli kirjoittanut mainittu maisteri Routasuo. Hänen esseenä sisältää yhtä ja toista ensikäden tietoakin sekä arvostettavan arvioinnin »Nummisuutarien» huumorista yleensä.

Muistan nuo päivät mainiosti, koska niiden henki oli kuin vanhalta hyvältä 30-luvulta ja koska näimme silloin Oulussa joukon merkittäviä vieraita. Elettii pahaa pula-aikaa, taloudellisesti nimenomaan, mutta eivät olleet henkisen rintamakaan tarjoukset vielä pahasti paisuneet. Ainakin oli »ruokavälio» sekuli, siksi kai tällainen henkevä kulttuurijuhla niin erikoisella tavalla meikäläisenkin sydäntä lämmitti. Toimintaansa tuolloin ripeästi suunnittelevan Aleksis Kiven seuran puolesta saapuivat Oulun juhli- le seuran puheenjohtaja, nykyinen kauppaneuvos Kaarlo Urpelainen, ja silloinen sihteeri, maisteri Eino Kauppinen, sekä juhlapuhujaksi seuran kunniajäsen, professori J. V. Lehtonen, Kiven tutkijoi- tamme kuuluisimpia. Oli muitakin kuuluja. Kemin kautta myöhästyneellä lentokoneella ja sit- ten pirssillä jatkaen kerkisi kekkereihin nuori ja komea Kalle Ruusunen. Oli herttainen Elli-rouva Ranta laulaen Sulhonsa Kiveä. Mutta ei ollut toki poissa paikalta Aapo Similäkään, jolla oli omat mainiot Ki- vi-sävellyksensä ohjelmassa. Loppujen lopuksi sulautui kaikki mukavaksi kokonaisuudeksi. Seurahuoneen arvokas sali oli täynnä ja tunnelma oli juhllallinen. Valitettavasti ihan kaikki ei mennyt nuottien mukaan, mutta prof. Lehtosen mainio, vapautunut esitys, juhlapuheen nimeä kantava kerrassaan erinomainen esitelmä, jäi varmasti useimpien mieleen. On jatkuvasti vaikea uskoa todeksi, että tämä rehevä herrasmies, elinvoimaiselta vaikuttava raskaan sarjan humoristi on jo muutama vuoden maannut mullan alla. Ketähän muita taiteilijakuu- luisuuksia täällä vielä mahtoi olla! Jaa, oli toispaikkakuntalaisia vielä Väinö Tiger. Muistan sen hyvin siitä, kun oltiin tulos- sa asemalta ja vieraat jo olivat ehtineet kaivata hyvää ystävänsä Haikalan Heimoa. Siitä kun Vikkulan talon nurkitse käännettiin tulivat vihdoin näkyviin niin Haikala kuin Tiger-

kin, jolloin Lehtonen rehevään tyyliinsä huudahti: »Sieltähän ne Oulun petoeläimet tulevat!»

Juhlan päälle oli vielä illalliset Tervahovissa ja vaikka si- ne nyt ei mitään kansainvael- lusta ollutkaan niin olipahan ko- ko pääsali kuitenkin pitkäksi pöydäksi katettu ja tunnelma aito ja kodikas. Pitkät selostuk- set oli tässäkin lehdessä seuraava päivänä tapahtumasta ja arkitunnelmasta vapauttavaa seurustelua herra Aleksin merkeissä jatkui vielä seuraavana- kin päivänä pikajunan lähtöön saakka. Muutamilla lehtimiehil- läkin oli tilaisuus piipahtaa jo- kunen kerta bohemimaisen va- paasti käyttäytyvien ja omista leipähuolistaan hellittäneiden helsinkiläisvieraiden joukkoon, missä keskellä päiväakin saatet- tiin lausua Kiveä, vieläpä lau- lahtaa tunnelmallisesti »siel- suutelee ehto ja koi ja siel ijan- kaikkinen aika pois kiitavi vauhdilla kiitävän virran him- meään Unholaan».

Jollei tätä alkavaa viikkoa olisi päätetty yhteistoiminnassa kaikkien maan teattereiden kanssa viettää Minna Canthin »Anna-Liisan» merkeissä olisi varmaan hyvinkin voinut aja- tella »Nummisuutarien» tuomista uudelleen parrasvaloihin, si- täkin suuremmalla syyllä, kun viisi vuotta sitten esitettiin vain kolmas näytös (Uno Rautio Eskona). Mutta niinkuin kuuluu »Nummisuutarit» elävään kansalliskirjallisuuteen, niin kuuluu siihen »Anna-Liisakin». Varsinaisesti tyypillistä rouva Canthia se ei ole, sillä se ei hyökkää samalla tavalla kuin hänen tendenssikappaleensa, mutta sitä ehympi se on taide- teoksena. Niin vanhat kuin nuoret oululaiset rientänevät niin ensi-iltaan tiistaina kuin mui- hinkin näytöksiin, minkä lisäksi tätä kappaletta kannattaneen ti- lata eri yhteisöjen yms näytök- seksi, siitä kannattaa järjestää halpoja koululaisnäytöksiä jne.

Arvattavasti puheena ollut »Nummisuutarien» ensi-ilta oli maneesissa! Mitään mainintaa siitä en vielä ole löytänyt enkä tätä kirjoittaessani voi lähteä mainittua Viikkosanomien nu- merookaan tavoittamaan, mutta oletan vain. Jos joku jotain muuta tietää hän tehköön sen palveluksen, että siitä nimimer- kille ilmoittaa. Maneesissahan 51 vuotta sitten tiettävästi Pak- kalan »Tukkijoellakin» ensim- mäisen kerran esitettiin, vaikka on väitetty, että sen ensi-ilta olisi ollut Helsingissä. Luettuani viimekeväisen Kaltion perään- kuulutuksen tästä odottelen mi- näkin jännityksellä lisätietoja tuostakin kulttuuri-historialli- sesta tapahtumasta. Teatterivi-ikon merkeissä!

P a n u.